

Projednáno na k. zasedání
VKPP - 29. 6. 1988

Psychologové v ČSAV za mír

J. KHOL - M. KODÝM - P. KREJČÍ

Tematické jádro problematiky psychologického výzkumu v mírovém hnutí představoval v posledních dvou letech především "obraz nepřítel". Na toto téma se konala řada vědeckých setkání v Evropě i v Americe. Vyšly monografické publikace, které nejen popsaly povahu a mechanismy vytváření, ale i způsoby zneužívání obrazu nepřítel pro psychologickou přípravu války a prohlubování napětí mezi státy. Psychologický výzkum v podstatě tedy plnil úlohu odhalovat skryté, propagandistické manévry, jejichž užívání má sloužit k vyvolávání a udržování nepřátelství mezi národy. V tom sledoval podobný cíl jako medicínský výzkum, který odhalil možné důsledky nukleární katastrofy, a tím přibrzdil válečné tendence ultrakonzervativních sil. Zabraňování vzniku a rozvoji negativních jevů a tendencí je však jen předpokladem, první fází žádoucího procesu rozvíjení humanismu a pokrokových rysů společenského dění. V našem případě - psychologie míru - by to mělo znamenat postoupit od studia obrazu nepřítel ke studiu obrazu přátel: ne už tedy jen jak se vytváří a jak se překonávají subjektivní postoje nepřátelství, ale jak se vytvářejí subjektivní postoje přátelství. To je úloha ve svých základech psychologická, i když v těchto souvislostech samozřejmě platí dialekticko-materiálistický princip prvotnosti bytí před vědomím: jak upozornil Fedosejev, vědomí má svůj, k pohybu bytí relativně nezávislý, dialektický vstřícný pohyb, jehož účinky na společenské bytí jsou podstatné (měrou, jakou roste význam subjektivního lidského činitele) a jenž je předmětem psychologického studia. Řešení této úlohy může přispět k zkvalitnění jak individuálního života, tak společenského dění, neboť o vztazích mezi lidmi lze uvažovat na úrovni jak individuální a skupinové, tak společenské i mezinárodně politické či ideologické. Všechny tyto roviny mají svá specifika, současně však i společná teoretická východiska, jež umožňují přenos a transformace poznatků, zvl. z roviny individuální do roviny celospolečenské. Proto lze předpokládat, že na teoretickém řešení

problému rozvoje přátelských vztahů mezi národy a společnostmi by se mohly účinně podílet různé obory psychologických věd. Nejen psychologie míru, politická psychologie, ekonomická psychologie, sociální psychologie a další, společenskovědně orientované psychologické obory, ale i obory orientované humanitně či individuálně: obecná psychologie, psychologie vývoje, klinická, poradenská, pedagogická aj. Protože vývoj mezinárodně politické situace dovoluje, aby studium psychologických podmínek pozitivních změn ve vztazích mezi lidmi, skupinami lidí a celými společnostmi nebylo v nejbližší budoucnosti apriorně považováno za nemístný idealismus, rozhodli se členové profesní skupiny "Psychologové za mír" v Psychologickém ústavu ČSAV uspořádat v létě r. 1989 symposium na téma "Od nepřátelství a cizoty k toleranci, důvěře a přátelství".

Z poznatkové psychologické základny lze odvodit i hlavní operacionalizační a objektivizační téze tohoto obsahového komplexu: a. "Od protiklednosti a rozpornosti k jednotě objektivních zájmů", a tím b. "Od izolacionismu ke spolupráci".

Z toho vyplývá, že tematické okruhy vědeckého jednání o možnostech a cestách pozitivního překonání negativních stránek a sociálních důsledků zápasu světových společenských soustav, zahrnují z jedné strany otázky využívání objektivních zákonů společenského vývoje, z druhé strany otázky rozvoje etických rysů osobnosti, z jedné strany otázky globálního významu, z druhé strany otázky individuálně klinické a poradenské rutinní činnosti. Z hlediska obecné a sociální psychologie, které disponují poznatky o konceptualizačních východiscích řešení takto široce pojetého námětu, se jeví jako nejakcentovanější problémy:

1. Diagnostika, kauzální analýza a prognostika postojů a vztahů jednotlivce ke skupině a společnosti.
2. Psychologické příčiny absence tolerance, důvěry, spolupráce a přátelskosti jednotlivců a skupin.
3. Podmínky, cesty a nástroje rozvíjení důvěry, spolupráce a přátelskosti mezi jednotlivci a skupinami.
4. Kooperativnost a přátelskost osobnosti.
5. Racionalita myšlení, sociální citlivost a humanismus osobnosti.